Lausunto 22.5.2017

**Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle**

**Asia:** HE 39/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+39/2017)

Suomen Opiskelija-Allianssi –OSKU ry lausuu eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle kunnioittaen seuraavaa:

Suomen Opiskelija-Allianssi –OSKU ry kiittää valiokuntaa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ja lausua koskien hallituksen esitystä laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Lakiesitys on erittäin laaja, joten keskitymme lausunnossamme vain tässä vaiheessa tärkeiksi ja erityishuomiota vaativiksi asioiksi katsomiimme asiakohtiin.

**Yleistä**

OSKU ry muistuttaa, että reformi on opiskelijoiden näkökulmasta erittäin toivottu ja odotettu, erityisesti niiden muutosten takia, mitä uusi lainsäädäntö tulee tarkoittamaan toimintatapojen osalta eri oppilaitoksissa. Joustavuus, yksilöllisyys ja asiakaslähtöisyys -meille opiskelijalähtöisyys- tulevat toivoaksemme lisäämään monimuotoisen opiskelijajoukon opintojen mielekkyyttä ja täten parantamaan läpäisyä ja vähentämään keskeyttämisiä. Monet koulutuksenjärjestäjät ovat toimineet reformin hengen mukaisesti jo vuosia, mutta uusi lainsäädäntö saa toivottavasti kaikki samalle viivalle. Reformi on tästäkin huolimatta historiallinen, ja osoitus ammatillisen koulutuksen jatkuvasta uusiutumiskyvystä.

**Koulutukseen hakeutuminen ja joustavuus**

Lakiesityksessä ehdotetaan, että jatkuvasta hausta tulisi koulutukseen hakeutumisen pääväylä. Lisäksi peruskoulun päättäville järjestetään valtakunnallinen yhteishaku, kuten nykyisinkin. OSKUn mielestä periaate on hyvä ja kannatettava. Yhteishaun kautta voidaan varmistua koulutustakuun toteutumisesta. Jatkuva haku on jo käytössä monilla koulutuksen järjestäjillä nykymuotoisessa ops-perustaisessa perustutkintokoulutuksessa, joten mikään uusi asia tämä ei ole.

OSKU kysyy, koskeeko koulutuksen järjestäjän tiedottamisvelvoite myös jatkuvaa hakua ja olisiko järkevää koota avoimia opiskelupaikkoja esim. Opintopolku.fi-palveluun, jotta kysyntä ja tarjonta voisivat kohdata? Jatkuvan haun kriteerit ja toimintatavat kaipaisivat mielestämme vielä selkeyttä ja yhtenäisiin käytäntöihin kannustamista lakitasolla. OSKU ehdottaa, että jatkuvan haun paikat olisivat yhdestä paikasta nähtävillä ja valintaperusteet hakijoiden tiedossa hakuvaiheessa. Tämän voi säätää erillisellä VN asetuksella.

**Lähiopetus ja riittävä ohjaus**

Lakiehdotuksessa todetaan, että opiskelijalla on oikeus saada eri oppimisympäristöissä opetusta ja ohjausta sekä opinto-ohjausta, mikä mahdollistaa tutkinnon perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisen. OSKU toivoo, että tämä kirjaus on riittävän velvoittava, jotta

Suomen Opiskelija-Allianssi –OSKU ry
Porvoonkatu 33 A 25
00510 Helsinki
www.osku.info

peruskoulusta tulevat ja erityisesti alaikäiset opiskelijat saavat riittävästi opetusta ja ohjausta varsinkin opiskelujen alkuvaiheessa, jotta lain 2§ mukainen ammatillisen koulutuksen tarkoitus täyttyy.

Nykytilasta poiketen jatkossa opiskelijalla olisi lakisääteinen oikeus siihen, että koulutuksen järjestäjä arvioi uudelleen hänelle soveltuva tutkinnon/koulutuksen ja ohjaa hänet tarvittaessa muualle, myös palveluiden pariin. Tämä on tervetullut ehdotus opiskelijoiden kannalta, sillä ohjaus tutkinnosta toiseen saman oppilaitoksen sisällä toteutuu nykyisin suhteellisen hyvin, mutta ohjaus toiselle koulutuksen järjestäjälle tai muiden opiskelijalle sopivimpien toimintojen/palveluiden pariin ei aina toimi. Ohjausvelvoite voisi auttaa erityisesti keskeyttämisvaarassa olevia opiskelijoita, kun opiskelija ei jäisi vain oman tiedon varaan.

**Henkilökohtaistaminen**

Esityksen mukaan yhtenäinen henkilökohtaistaminen laajennettaisiin koskemaan kaikkia ammatillista tutkintoa tai sen osaa suorittavia. HEKSUjen, HOPSien ja HOJKSien sijaan kaikilla olisi samanlainen asiakirja. Uudessa, reformin mukaisessa ammatillisessa koulutuksessa henkilökohtaistamisprosessin merkitys on suuri ja se on avain onnistumiseen (tai epäonnistumiseen) opiskelijan koulutuspolulla. Se vaatii opetus- ja ohjaushenkilöstöltä uudenlaista osaamista ja suhtautumista opiskelija-asiakkaaseen, kun kunkin lähtötilanne, toiveet, tiedot, taidot ja kyvyt tulee ottaa opiskelun suunnittelussa huomioon. OSKU kannattaa, että alaikäisen opiskelijan huoltajan kuulemisesta säädetään HOS:n yhteydessä.

OSKU kysyy, mikä taho laatii HOS-pohjan? Uskomme, että esimerkiksi Opetushallituksen laatima valtakunnallinen pohja vähentäisi päällekkäistä työtä ja asettaisi opiskelijat tasavertaiseen asemaan HOS:n laatimisen osalta. Lakiehdotuksen mukaan HOS:n laatisi koulutuksen järjestäjä.

**Työpaikalla tapahtuva oppiminen (oppisopimus- ja koulutussopimusasiat), työpaikan henkilöstö kouluttajana**

Jatkossa työpaikalla järjestettävän koulutuksen päämuodot olisivat työsopimukseen perustuva oppisopimus ja ei-työsuhteinen koulutussopimus, joka korvaisi nykyisen työssäoppimisen. Koulutussopimus on nähdäksemme ikään kuin TOP 2.0., sillä nykyisen työssäoppimisen ongelmiin on löydetty monia hyviä ratkaisuja koulutussopimuksessa. On tärkeää, että työnantajia ja opiskelijoita tiedotetaan eri koulutusmuodoista riittävästi, jotta sekaannuksilta vältytään. Vastuullisen työpaikkaohjaajan nimeäminen sekä opiskelijan tiedottamisvelvoite koulutussopimuksen sisällöstä ja yhtenäiset sopimusmallit ja -käytännöt voivat parantaa kaikkien osapuolien sitoutumista ja tuloksia.

Lakiehdotuksen sivulla 105 esitellään mahdollisia toteutusvaihtoehtoja koulutussopimuksen osalta. OSKU vastustaa ehdotusta, jossa koulutussopimukselle määriteltäisiin yläraja, esim. enintään puolet tutkinnosta. Emme voi kannattaa keinotekoisia rajoittimia, jotka vaikeuttavat yksilöllisiä ja joustavia koulutuspolkuja ja rajoittavat HOS:n tekoa ja sotivat henkilökohtaistamisen ideaa vastaan. Tähän vaihtoehtoon laissa ei onneksi ole päädytty, ja toivomme ettei koskaan päädytäkään. Myös opiskelijan oikeudesta solmia työsopimus koulutussopimuksen rinnalla ja siitä huolimatta tulee pitää viimeiseen asti kiinni. Joustavuus kaikkien sopimusten teossa on opiskelijan kannalta avainasia, jotta HOS:n tavoite yksilöllisistä opintopoluista toteutuu aidosti.

Lausunto 22.5.2017

OSKU pitää valitettavana, että opiskelija pudotettiin pois koulutussopimuksen sopijaosapuolena. Monet koulutuksenjärjestäjät toki toimivat jo nykyisen lain puitteissa työssäoppimissa näin, mutta muutos olisi vahvistanut opiskelijan sitoutumista koulutussopimukseen. Toki velvoite tiedottaa sopimuksesta opiskelijaa on jo parannus nykytilaan, kun aina opiskelijalle ei kerrota, mitä hänen työssäoppimisistaan on sovittu hänen puolestaan (koskee tilanteita, kun oppilaitos sopii esim. koko ryhmän menemisestä tietyn jakson ajaksi kunnalliseen vanhustenhoitoon työssäoppimaan).

**Turvallinen opiskeluympäristö, opiskelijahuolto, opiskelijan etuudet ja osallisuus**

Velvollisuus järjestyssääntöjen hyväksymiseen ulottuisi jatkossa kaikkiin koulutuksen järjestäjiin. Varsinkin malleja laadittaessa tulee ottaa huomioon ammatillisen koulutuksen moninainen opiskelijajoukko, johon kuuluvat niin alaikäiset kuin työelämässä jo olleet aikuiset.

Lakiehdotuksessa todetaan, että HE oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta on tarkoitus antaa myöhemmin vuoden 2017 aikana. OSKU toivoo, että esitys valmistellaan huolella ja sen yhteydessä taataan, että opiskelija saa hoitoa ja neuvontaa kattavasti. Hoitoon ja neuvontaan tulee myös päästä kohtuullisen ajan ja matkan sisällä. Erityisesti ”monikuntalaisuuden” haasteisiin toivomme ratkaisuja ja palvelujärjestelmän joustavuutta -ammatillisen opiskelijan elämä kun voi olla neljälle eri paikkakunnalle jakautunut.

Opiskelijoiden oikeutta maksuttomaan ruokailuun yhtenäistettäisiin ja oikeuden piiriin tulisi lisää opiskelijoita. Tämä on tietysti opiskelijajärjestön näkökulmasta iloinen asia. Oskulaiset opiskelijat ovat kuitenkin realisteja ja tiedostavia, ja ymmärtävät, että lisäkustannukset ovat jostain muusta pois. Toinen vaihtoehto on, että hallitus osoittaa esimerkiksi lisätalousarviossaan koulutuksen järjestäjille lisää rahaa reformin myötä tulevien velvoitteiden toteuttamiseen. Maksuton ruokailu tulee nähdä keinona edistää terveellisiä elämäntapoja ja vaikuttaa opiskelijoiden hyvinvointiin.

Asuntolatoiminnasta säädettäisiin jatkossa laissa. Kirjaukset parantavat opiskelijoiden oikeusturvaa ja edistävät hakijoiden yhdenvertaisuutta. Kurinpidosta asuntoloissa säädetään erikseen. OSKUn mielestä asuntolatoiminnan kirjaaminen lakiin on erinomainen parannus, mutta pykälistä on unohtunut opiskelijoiden osallisuus ja kuuleminen asuntolatoiminnan yhteydessä, eikä sen pitäisi olla pelkästään opiskelijakuntaan sidottu asia. 103§:ssä säädetään asuntolatoiminnan järjestämisestä. OSKU ehdottaa, että pykälään lisätään maininta opiskelijoiden osallisuudesta ja kuulemisesta asuntolatoiminnassa.

106§ koskien opiskelijakuntatoimintaa on OSKUn kirjausten ja periaatteiden mukainen. On erittäin tervetullutta, että jatkossa kaikilla ammatillisen koulutuksen opiskelijoilla on mahdollisuus tulla kuulluksi ja vaikuttaa oppilaitoksensa toimintaan ja tämä oikeus on tunnustettu lakitasolla. Opiskelijakuntatoimintaa ei tule nähdä pakollisena pahana, vaan koulutuksen järjestäjän mahdollisuutena kehittää toimintaansa.

Ammatillisen koulutuksen muutokset vaikuttavat myös koulumatkatukeen -tai soisimme, että niillä olisi suurempi vaikutus kuin nyt on esitetty. Jatkossa koulumatkatuen tulisi olla joustavampi ja ottaa paremmin huomioon opiskelijan muuttuvat elämän- ja opiskelun tilanteet.

Suomen Opiskelija-Allianssi –OSKU ry
Porvoonkatu 33 A 25
00510 Helsinki
www.osku.info

Lausunto 22.5.2017

**Opettajan rooli**

Opettajuus on erityisen suurten muutospaineiden kohteena ammatillisessa koulutuksessa uuden lainsäädännön myötä. OSKU katsoo, että on erityisen tärkeää saada koko opetus- ja ohjaushenkilöstö mukaan muutokseen (ei vain ne muutosagentit, jotka toimivat jo uuden lain hengen mukaisesti). Reformi tulee vaatimaan opettajilta perustavanlaatuista ajattelutavan muutosta varsinkin ammatillisessa peruskoulutuksessa, ja OSKU toivoo, että tähän varaudutaan riittävästi ja suhtaudutaan riittävällä vakavuudella.

**Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja erityisen tuen oppilaat**

Koulutuksen keskeyttäminen voi nostaa nuoren syrjäytymisvaaraa, mikäli henkilökohtaiset tukiverkostot eivät ole kunnossa. OSKU haluaa, että syrjäytynyt-termin viljelyä vältettäisiin. Monet nuoret kokevat olevansa täysissä sielun ja ruumiin voimissa, vaikka koulu jäisi kesken. Pudokas-käsitteet ym. ovat hyvin leimaavia ja niiden käyttöä tulisi kunkin tahollaan miettiä kahteen kertaan.

Aina keskeyttäminen ei ole negatiivinen asia ja sekin tulee muistaa. Syyt ovat moninaisia, ja kolmasosa kokee opiskelun liian helpoksi, toinen kolmannes taas liian vaikeaksi. Yksilöllisemmillä opintopoluilla ammatillinen koulutus pystyy toivottavasti vastaamaan moniin tämänhetkisiin haasteisiin.

Erityisen tuen järjestämisvelvollisuus ulotettaisiin jatkossa myös ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin. OSKUn mielestä tämä on oikeansuuntainen signaali siitä, että voit kehittää ammatillista osaamistasi läpi työuran oppimisen haasteista huolimatta. Näin väestön tiedot ja taidot saadaan pidettyä paremmin ajan tasalla eikä kenenkään elinikäinen oppiminen kaadu erityisen tuen puutteeseen.

**Laadunhallinta, arviointi, tutkintojen suorittaminen**

Tutkintojen myöntämisoikeutta ehdotetaan siirrettäväksi pelkästään koulutuksen järjestäjälle. Tämä on oskulaisten mielestä erittäin kannatettava ehdotus, ja opiskelijan näkökulmasta toivottavasti nopeuttaisi todistusten saamista, kun enää ei tarvitsisi odotella tutkintotoimikunnan toimia asiassa.

Opetushallitus määräisi jatkossakin tutkinnon perusteet kullekin tutkinnolle. Lakiesityksessä todetaan, että laatiminen tulee tapahtua tiiviissä yhteistyössä työelämän ja sidosryhmien kanssa. Tutkinnon perusteiden rooli henkilökohtaistamisprosessissa tulee kasvamaan nykyisestä erityisesti ammatillista perustutkintoa suorittavien osalta. HOS:n korostuva rooli vaatii OSKUn mielestä opiskelijoita vahvemmin mukaan tutkinnon perusteiden päivittämiseen ja erityisesti selkokielistämiseen. Ei riitä, että Opetushallituksen virkamies ja oppilaitoksen vastuuopettaja ymmärtävät tutkinnon perusteiden sisällöt, vaan jatkossa myös 15-vuotiaan peruskoulusta tulevan tulisi ymmärtää ne edes auttavasti. Selkokielistäminen palvelisi myös työelämän tarpeita. Reformin yhteydessä olisi mahdollisuus tehdä tutkinnon perusteista aidosti asiakaslähtöisiä.

Lakiesityksessä ehdotetaan, että jatkossa yhteiset tutkinnon osat (YTOt) sisältyisivät kaikkien perustutkintoa suorittavien opintoihin ja myös ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suorittajille niiden

Suomen Opiskelija-Allianssi –OSKU ry
Porvoonkatu 33 A 25
00510 Helsinki
www.osku.info

suorittaminen olisi mahdollista. Tämä on OSKUn mielestä kannatettava esitys, sillä näin myös näyttötutkintona perustutkintoa suorittavan osalta varmistettaisiin ajantasainen tieto-taito jatko-opintoja ja työelämää varten. YTOjen kehitys erityisesti valtioneuvoston asetusten osalta on OSKUn mielestä oikeansuuntainen.

Jatkossa siirryttäisiin yhteen näyttöperusteiseen ja osaamisen hankkimistavasta riippumattomaan tapaan suorittaa ammatillinen tutkinto. Osaaminen osoitettaisiin pääsääntöisesti näyttämällä se työelämässä (=näyttö). Jo nykyisin noin puolet ammatillisen perustutkinnon ammatillisista tutkinnon osista suoritetaan näytöillä. OSKU kannattaa lausuntoversiosta muutettua kirjausta, että *perustelluista syistä* myös muut ympäristöt ovat mahdollisia (lausuntoversiossa *erityisistä syistä*). OSKU kysyy, miten oppilaitosten palvelutoiminta määritellään: onko se työelämässä toteutettu näyttö vai oppilaitoksessa suoritettava, jos opiskelija suorittaa esimerkiksi tutkinnon osaa koulutussopimuksella oppilaitoksen ravintolassa/kampaamossa/kauneushoitolassa/autokorjaamossa, mikä on kaikille asiakkaille avoin?

Nykymuotoiset tutkintotoimikunnat lakkautettaisiin ja jatkossa ammatillisen koulutuksen laadunvarmistamiseen osallistuisivat työelämätoimikunnat. Työelämätoimikuntien kokoonpanoksi esitetään työnantajia, työntekijöitä ja opetusalaa. Aiemmin tutkintotoimikunnissa oli opiskelijoiden edustus. Vaikka työelämätoimikuntien jäsenet toimivat virkavastuulla (jolloin alaikäisten opiskelijoiden nimeäminen on mahdotonta), OSKU esittää, että toimikunnissa voisi olla kunkin alan opiskelijoiden edustus edes tarkkailijajäsenenä (puhe- ja läsnäolo-oikeus).

**Koulutusvienti**

Kuten lakiesityksessä todetaan, koulutusvienti ei ole mahdollista nykyisen lainsäädännön puitteissa. On hyvä, että tämä asia korjataan, sillä OSKUn mielestä oppilaitosten pitäisi voida ansaita kipeästi kaivattuja euroja myymällä osaamistaan ulkomaille. Koulutusvienti ei saa vaikuttaa perustoimintoja heikentävästi, mutta se tulee nähdä tervetulleena mahdollisuutena viedä suomalaista koulutusosaamista maailmalle esimerkiksi myymällä tiettyjen ammattitutkintojen tai ammatillisten opettajien koulutus paikan päälle kohdemaihin. Suomalaiset opiskelijat tulee nähdä voimavarana koulutusviennissä: esimerkiksi merkonomiopiskelijoita voitaisiin hyödyntää koulutuksen kaupallistamisessa ja konseptoinnissa.

**Rahoitusuudistus**

Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmää esitetään yhtenäistettäväksi ja yksinkertaistettavaksi. Toiminnan vaikuttavuuden ja tehokkuuden lisääminen rahoituksessa tulevat toivottavasti näkymään opiskelijoille parempana koulutuksena. Nykyinen perustutkintokoulutuksen tietyn laskentapäivän opiskelijamäärän mittaaminen on näkynyt opiskelijoille tehottomuutena, joustamattomuutena ja tyhjäkäyntinä ja siinä, että rahoitus ohjaa opiskelijan valinnanmahdollisuuksia (esim. ops-muotoisesta oppisopimukseen siirryttäessä). Kun eri koulutusmuotojen (oppisopimus, koulutussopimus) keinotekoiset raja-aidat poistuvat ja rahoitus kannustaa yksilöllisten opintopolkujen toteuttamiseen, se näkyy opiskelijoille mielekkäämpänä ja monipuolisempana koulutuksena. Myös opiskelijavuoden määritelmä tukee yksilöllisyyttä, ja jatkossa toivottavasti jokaisessa oppilaitoksessa opiskelija hyötyisi yhtä lailla kesätöistä ja saisi niistä opintosuorituksia.

Suomen Opiskelija-Allianssi –OSKU ry
Porvoonkatu 33 A 25
00510 Helsinki
www.osku.info

Lausunto 22.5.2017

Perusrahoituksen osalta OSKU kysyy sivistysvaliokunnalta, että takaako 50% osuus riittävän vakauden ja ennakoitavuuden koulutuksen järjestäjän toimintaan? Suoritusrahoituksen osalta olemme huolissamme siitä, riittävätkö lakiesityksen kirjaukset estämään suoritetehtailun ja tarkoituksettoman arvioinnin höllentämisen, jolloin opiskelijoita päästetään läpi, vaikka he eivät tosiasiallisesti olisi saavuttaneet tutkinnon perusteissa vaadittua osaamista. Haluammekin kysyä, että kuka viime kädessä valvoo laatua?

Vaikuttavuusrahoitukseen jatkossa sisältyvä opiskelijapalaute on OSKUn mielestä oikeanlainen signaali asiakaslähtöisyyden aidosta toteuttamisesta. Vaikka järjestelmän luomisesta alkuvaiheessa syntyisikin kustannuksia, näemme, että se voi maksaa itsensä takaisin laadukkaampana koulutuksena.

Vaikuttavuusrahoitusta saisi jatkossa myös jatko-opintoihin sijoittumisesta. OSKU on pettynyt, että aiemmin esillä olleesta poiketen vain korkeakouluopinnot laskettaisiin jatko-opinnoiksi. Tämä on elinikäisen oppimisen vastainen toimi, eikä tunnusta ammatillisen koulutuksen roolia jatko-opintoväylänä ja ammatillisen kehittymisen välineenä.

Rahoitusjärjestelmä ja laskentatavat ovat edelleen erittäin monimutkaisia ja vaikeaselkoisia. OSKU haluaa huomauttaa, että lakiesityksen perusteella uuden järjestelmän toimivuutta on edelleen vaikea arvioida tai edes ymmärtää.

**Muut asiat**

OSKU kiittää, että laissa on nyt määritelty myös opiskelija. Tämä on parannus lausuntoversioon nähden.

Siirtymäsäännösten ja siirtymäaikojen osalta on tärkeintä pitää kiinni monenlaisista ja joustavista tavoista suorittaa tutkinto loppuun.

Koulutuksen saavutettavuuden osalta OSKU on edelleen huolissaan maan eri osien eriytymiskehityksestä, mistä myös lainsäädännön arviointineuvosto huomautti lausunnossaan.

**Helsingissä 22.5.2017**

**Eini Järvi**
Puheenjohtaja
Suomen Opiskelija-Allianssi -OSKU ry

**Maiju Korhonen**
Pääsihteeri
Suomen Opiskelija-Allianssi -OSKU ry